

PRIM MINISTRU

Doamnă vicepreședinte,

În conformitate cu prevederile art. 111 alin. (1) din Constituție și în temeiul art. 25 lit. (b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.57/2019 privind Codul Administrativ, Guvernul României formulează următorul

PUNCT DE VEDERE

referitor la *propunerea legislativă pentru modificarea alineatelor 2 și 3 ale articolului 383 din Legea nr.287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil*, inițiată doamna senator Neafiliat Evadochia Aelenei împreună cu un grup de parlamentari Neafiliați, AUR, PSD, PNL (**Bp.63/2023**).

I. Principalele reglementări

Inițiativa legislativă are ca obiect de reglementare modificarea alin. (2) și (3) al art. 383 din *Legea privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare*¹, astfel încât la cererea soțului interesat, instanța poate încuviința ca acesta să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei, în lipsa unei înțelegeri între soți.

De asemenea, dacă nu a intervenit o înțelegere sau dacă instanța nu a dat încuviințare, fiecare dintre foștii soți poate opta pentru numele dinaintea căsătoriei sau pentru numele dobândit la naștere.

¹ ART. 383

Numele de familie după căsătorie

(1) La desfacerea căsătoriei prin divorț, soții pot conveni să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei. Instanța ia act de această înțelegere prin hotărârea de divorț.

(2) Pentru motive temeinice, justificate de interesul unuia dintre soți sau de interesul superior al copilului, instanța poate să încuviințeze ca soții să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei, chiar în lipsa unei înțelegeri între ei.

(3) Dacă nu a intervenit o înțelegere sau dacă instanța nu a dat încuviințarea, fiecare dintre foștii soți poartă numele dinaintea căsătoriei.

II. Observații

A. Considerații generale

Menționăm faptul că din *Expunerea de motive* care însoțește inițiativa legislativă rezultă că aceasta are ca obiect schimbarea de paradigmă în ceea ce privește efectele divorțului cu privire la numele de familie al soților.

De asemenea, în susținerea soluției propuse, inițiatorii arată că motivele pentru care foștii soți doresc să își păstreze numele de familie sunt multiple, „în ultimul timp, numărul divorțurilor este din ce în ce mai mare și sunt situații în care femeile sunt la al doilea sau al treilea divorț”.

Precizăm faptul că în elaborarea punctului de vedere au fost avute în vedere următoarele elemente, cu caracter general și esențiale, în procesul de amendare a fondului activ al legislației, mai ales atunci când este vorba de *Codul civil român*.

Un prim aspect avut în vedere este *principiul fundamentării științifice* a activității de elaborare a normelor juridice.

Astfel, elaborarea actelor normative trebuie să se facă de legiuitor pe baza unor studii prealabile economice, sociologice, psihologice, a unei documentări științifice și a cercetărilor de specialitate în care are loc reglementarea, pentru cunoașterea aprofundată a realității și identificarea scopurilor politicii legislative. Numai o bună cunoaștere a ceea ce se cheamă *ratio legis* poate conduce la exprimarea corectă a normei juridice în conținutul legii.

Activitatea de documentare este o dimensiune intrinsecă a procesului de aplicare a dreptului. În cadrul acestui proces, alături de stabilirea stării de fapt, de interpretarea normei juridice și de emiterea actului de aplicare, o etapă de sine stătătoare o constituie alegerea normei de drept.

Alegerea normei de drept sau critica normei de drept, presupune identificarea normei juridice aplicabile cazului dat, verificarea validității sale, a raporturilor în care se află cu alte norme juridice, a conținutului exact al acesteia.

Această activitate este cel mai adesea reflectată în cuprinsul instrumentului de prezentare și motivare care însoțește proiectul de act normativ. Or, din cuprinsul instrumentului de prezentare ce însoțește inițiativa legislativă parlamentară nu reiese că soluția propusă de inițiatori beneficiază de o fundamentare adecvată.

Totodată, nu trebuie uitat că elaborarea proiectului noului *Cod civil* este rezultatul unei activități de legiferare îndelungate (ce a durat aproximativ 10 ani).

În consecință, în lipsa unei evaluări preliminare a impactului reglementării propuse nu ne putem pronunța cu certitudine asupra utilității acesteia. Ceea ce putem spune, însă, cu certitudine, este faptul că modificarea *Codului civil* nu poate fi realizată prin intermediul unor demersuri legislative izolate, în considerarea imperativului asigurării accesibilității, predictibilității și previzibilității normei juridice.

Realitatea normativă cu care se confruntă România în ultima perioadă se caracterizează prin numărul mare al actelor normative adoptate anual, cu consecința apariției unei instabilități legislative accentuate, cadrul juridic fiind frecvent supus modificării și/sau completării.

S-a constatat, așadar, că sistemul legislativ românesc a generat în ultimii ani un număr foarte mare de acte normative, producându-se un exces legislativ de natură să determine lipsa de previzibilitate, dar și de accesibilitate a normelor juridice.

Totodată, numărul mare de decizii pronunțate de către Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii reprezintă un indiciu al faptului că acest fenomen legislativ poate conduce la interpretări neunitare ale normelor de drept.

Or, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat constant, cu valoare de principiu, în jurisprudența sa², importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, inclusiv sub aspectul stabilității acesteia.

Incertitudinea legislativă reprezintă un factor important pe care instanța europeană de contencios al drepturilor omului îl are în vedere atunci când apreciază conduita statelor din perspectiva respectării principiilor statuate de *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*.

În consecință, considerăm că propunerile ce au ca obiect modificarea și completarea *Codului civil* ar trebui să fie atent cântărite și, dacă nu se impune intervenția legiuitorului cu celeritate (*i.e.* în cazul necesității conformării cu jurisprudența Curții Constituționale sau a Curții de la Strasbourg) modificările propuse ar trebui cumulate și promovate prin intermediul unui demers legislativ unic.

² În cauze precum: *Sunday Times c. Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, 1979; *Reckvenzi c. Ungariei*, 1999; *Rotaru c. României*, 2000; *Damman c. Elveției*, 2005.

Mai mult, apreciem preocuparea inițiatorilor demersului legislativ de a contribui la asigurarea unui cadru legal adecvat și adaptat realităților sociale în materia dreptului familiei și susținem necesitatea unei analize suplimentare a propunerii legislative, plecând de la considerentele și argumentele precizate *infra*.

Considerăm oportun și necesar, în vederea asigurării accesibilității și previzibilității legii, inclusiv sub aspectul stabilității acesteia³, ca modificările aduse *Codului civil* să fie cuprinse într-un demers legislativ⁴ unic, care să răspundă în mod adecvat tuturor cerințelor actuale, cu o consultare publică largă, fiind astfel evitate modificările succesive ale acestui act normativ⁵.

De asemenea, arătăm faptul că textele propuse în cuprinsul inițiativei legislative parlamentare trebuie revăzute și din perspectiva normelor de tehnică legislativă.

Fără a face o analiză punctuală a dispozițiilor cuprinse în proiect, atragem atenția asupra faptului că redactarea acestora trebuie făcută în forma prescriptivă proprie normelor juridice.

De asemenea, apreciem că trebuia evaluată necesitatea reglementării unor soluții legislative pentru situațiile tranzitorii.

Un alt aspect important care trebuia avut în vedere este necesitatea corelării cu ansamblul reglementărilor interne (avem în vedere, în mod particular, *Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare*).

Considerații punctuale

Prevederile art. 383 din *Codul civil*, a căror modificare face obiectul inițiativei legislative parlamentare, mențin soluțiile din *Codul familiei*, cu particularitatea că, în ceea ce privește motivele temeinice pentru continuarea purtării numelui și după divorț, *Codul civil* precizează că aceste motive pot fi justificate nu doar de interesul unuia dintre soți, ci și de interesul superior al copilului.

³ A se vedea în acest sens cele afirmate, cu valoare de principiu, de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauze precum: *Surday Times c. Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, 1979; *Reckvenzi c. Ungariei*, 1999; *Rotaru c. României*, 2000; *Damman c. Elveției*, 2005.

⁴ Sistemul legislativ românesc a generat în ultimii ani un număr foarte mare de acte normative, producându-se un exces legislativ de natură să determine lipsa de previzibilitate, dar și de accesibilitate a normelor juridice.

⁵ Numărul mare de decizii pronunțate de către Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii reprezintă un indiciu al faptului că acest fenomen legislativ poate conduce la interpretări neunitare ale normelor de drept.

Cu privire la acest text, în doctrină a fost formulată o propunere *de lege ferenda* în care s-a arătat că aceste soluții tradiționale ar putea fi regândite, în sensul că regula ar putea fi aceea a păstrării și după desfacerea căsătoriei a numelui luat la încheierea căsătoriei, iar, prin excepție să se revină la numele avut înainte de căsătorie, dacă soțul respectiv solicită aceasta în mod expres.

La avansarea soluției propuse, autoarea a avut în vedere faptul că numele este un drept personal nepatrimonial și că, odată ce a fost dobândit potrivit legii (fie și ca efect al căsătoriei), soțul care a luat numele celuilalt soț la încheierea căsătoriei, în calitate de titular al acestui drept personal nepatrimonial, ar trebui să poată să decidă dacă dorește să revină la numele avut anterior căsătoriei sau să îl păstreze.

Revenirea, ca regulă (*ope legis*), la numele avut înainte de căsătorie se justifică, în opinia autoarei, doar în cazul nulității căsătoriei, dar nu și în cazul desfacerii căsătoriei, în condițiile în care numele a fost legal dobândit la încheierea căsătoriei, astfel încât pierderea acestuia ca efect al divorțului nu ar trebui să se producă fără acordul soțului care l-a dobândit prin efectul căsătoriei. O rezervă este făcută cu privire la cazul rarism în practică al titlurilor de noblețe, cu privire la care se poate admite că soțul care l-a dobândit prin efectul căsătoriei are doar un drept de folosință limitat pe durata căsătoriei, pe care îl pierde la divorț.

Reamintim cu acest prilej și ceea ce Curtea Constituțională a arătat cu privire la prevederile din *Codul civil* în discuție, cu prilejul soluționării unei excepții de neconstituționalitate în care autorul acesteia susține neconstituționalitatea prevederilor art. 383 alin. (2) din noul *Cod civil*, arătând că încuviințarea dreptului unuia dintre soți de a purta numele dobândit în timpul căsătoriei și după desfacerea acesteia aduce atingere dreptului la nume al celuilalt soț și nu este justificată de necesitatea protecției interesului superior al copilului rezultat din căsătorie, dat fiind faptul că soțul căruia i s-a încuviințat purtarea numelui se poate oricând recăsători.

Astfel, în acest context, Curtea Constituțională a arătat că dreptul la nume reprezintă o caracteristică distinctivă și de identificare a persoanei fizice, are o funcție socială și exprimă atât individualitatea, cât și identitatea acesteia⁶.

⁶ A se vedea, în același sens, și jurisprudența Curții Constituționale Federale a Germaniei, și anume deciziile 2BvR 113/81 din 12 ianuarie 1982 și 1BvL 9/85 și 43/86 din 8 martie 1988.

De aceea, mai arată Curtea Constituțională în decizia amintită, numele persoanei fizice, astfel cum este reglementat și prin prevederile art. 82 din noul *Cod civil*⁷, este o componentă esențială a dreptului general al personalității, care își găsește fundamentul ultim în conceptul de „*demnitate umană*”, astfel cum este acesta reglementat prin art. 1 alin. (3) din *Constituție*.

În aceste condiții, *Curtea Constituțională* constată că soluția legislativă criticată este justificată de faptul că, de principiu, soțul care păstrează numele dobândit în timpul căsătoriei este cunoscut și identificat în societate cu acest nume.

De asemenea, exercitarea autorității părintești asupra copilului rezultat din căsătorie, corelată cu necesitatea protejării interesului superior al minorului, care s-ar putea regăsi în situații stânjenitoare ca urmare a diferenței de nume dintre acesta și părinții săi, de natură să-i influențeze în mod negativ dezvoltarea morală și socială, reprezintă motive temeinice, de natură să justifice încuviințarea purtării de către soți a numelui dobândit în timpul căsătoriei, și după desfacerea acesteia.

Mai mult, *Curtea* constată că purtarea aceluiași nume de către părinte și copilul său este de natură să contribuie la dezvoltarea armonioasă a acestuia din urmă în cadrul societății, fiind și o expresie a dreptului și îndatoririi părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

În acest sens s-a pronunțat și *Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, spre exemplu în Hotărârea din 22 februarie 1994, pronunțată în cauza *Burghartz împotriva Elveției*, paragraful 24, statuând că numele unei persoane reprezintă un mijloc de identificare personală și de apartenență la o familie.

Textul de lege criticat nu este de natură să creeze privilegii sau discriminări, fiind în egală măsură aplicabil tuturor persoanelor care s-ar regăsi în ipoteza reglementată prin dispoziția legală, respectiv atât soției care a purtat în timpul căsătoriei numele soțului, cât și soțului care s-a aflat în aceeași situație.

Având în vedere aspectele menționate apreciem că, sub rezerva necesității asigurării unei „*economii legislative*” (ideal ar fi ca propunerile ce au ca obiect modificarea și completarea *Codului civil* să fie cuprinse într-un demers legislativ unic pentru considerentele arătate *supra*), poate fi

⁷ ART. 82

Dreptul la nume

Orice persoană are dreptul la numele stabilit sau dobândit, potrivit legii.

avută în vedere o schimbare de paradigmă în ceea ce privește regulile de drept comun privitoare la numele soților după desfacerea căsătoriei, însă în acest demers, este necesară identificarea justului echilibru dintre interesele concurente ale individului și cele ale comunității în ansamblu, în conformitate cu jurisprudența CEDO prin raportare la art. 20 din *Constituție*.

III. Punctul de vedere al Guvernului

Având în vedere considerentele menționate, **Guvernul nu susține adoptarea acestei inițiative legislative în forma prezentată.**

Cu stimă,

Nicolae-Ionel CIUCĂ

PRIM-MINISTRU

Doamnei senator **Alina-Ștefania GORGHIU**
Vicepreședintele Senatului